

A HUNYADI FŐESPERESSÉG IRATAI**1938–1958****1 doboz = 0,13 ifm**

A hunyadi főesperesség már a tatárjárás előtt létezett, azonban első írásos említése a pápai tizedjegyzék korára tehető, ekkor tíz plébániájával jegyzik fel. Beke Antal őrkanonok és káptalani levéltáros ezt a sort még négy plébániával bővítette. Hunyad vármegyében a Maros és a Cserna folyók mentét, valamint a Sztrigy alsó folyását magyarok lakták a 14. században. Buday János 28 plébániát sorol a hunyadi főesperességhez az 1241–1556 közötti időszakban: Algyógy, Alkenyér, Arany, Bácsi, Bencenc, Brettye, Berény, Bózs, Déva, Felkenyér, Folt, Hátszeg, Vajdahunyd, Marosillye, Kásztó, Kéménd, Óraljaboldogfalva, Perkász, Pestes, Rápolt, Rákosd, Romosz, Solymos, Szarkafalva, Szászváros, Szentandrás, Szilvás és Tordos.¹

A püspökség szünetelése alatt (1556–1715) a protestantizmus nagy teret hódított ebben a térségben, a főesperesi kerület (vármegye) plébániáinak egy része evangélikus, másik része református lett. Az első plébánia Hátszegen kelt életre 1691-ben. Hátszeget a ferences szerzetesek által kezdeményezett és irányított Vajdahunyd (1721), Déva (1723) és Szászváros (1731) követte. Ekkor még e négy plébánia a gyulafehérvári főesperességhez tartozott. A közigazgatási szempontból jelentősebb gócpontokon szükségessé vált a plébániák alapítása: pl. Marosillyén (1747) és Dobrán (1776). A 18. század végén, a bányáipar fejlődésével a kincstár több plébániát létesített. A vasbányászat fellendülésének köszönhető Ósebeshely (1730), Gyalár (1783), Kudzsir (1788) és Királybánya (1789) plébániáinak alapítása. 1795-ben visszaállították a középkori hunyadi főesperességet Hátszeg székhellyel.²

A hunyadi főesperesi kerület a 19. század második felében, a zsil-völgyi kőszénbányászat fellendülésével, újabb plébániákkal bővült és az 1871-ben megnyitott Piski–Petrozsény közötti vasútvonalnak köszönhetően. Sorban jöttek létre Petrozsény (1871), Piskitelep (1886), Lupény (1894), Vulkán (1906) és Lónyaitelep (1912) plébániái. Ezek a plébániák ipari telepeken létesültek, így a lelkipásztori feladat is másabb jelleget öltött.

A 20. század második felében a hunyadi- és a gyulafehérvári főesperességnek egy főesperese volt, aki Gyulafehérváron székel. 2008 februárjától a gyulafehérvári- és a hunyadi kerületek főesperességi központja a petrozsényi plébániára került.

A hunyadi főesperesség levéltárának egy töredékét a lónyai plébánia irataiból különítettük el, mivel 1938–1958 között Lónyaitelep plébániáján működött a hunyadi főesperesi hivatal.

28/a. A hunyadi főesperesség ügyviteli iratai**1938–1958****0,13 ifm****1. doboz.**

- iktatókönyv 1943–1958
- főesperesi iratok 1948–1949
- koronagyűlési jegyzőkönyv 1938–1947

¹ Buday János: *i.m.* 25–29.

² Uo. 41–43.